

ДГ „ДЪГА” – Габрово
ул. „Варовник” № 5; 066/ 803 079; 0877/ 800 063
info-701151@edu.mon.bg; www.odzduga.com

Утвърдил:
Директор:
Ан. Иванова

МЕХАНИЗЪМ ЗА ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА ТОРМОЗА МЕЖДУ ДЕЦА НА ДГ „ДЪГА“ – ГАБРОВО ЗА УЧЕБНАТА 2023/2024

Настоящата Механизъм за противодействие на тормоза между деца на ДГ „Дъга“ – Габрово е приет и утвърден с решение на педагогическия съвет № 32, Протокол № 1 /12. 09. 2023 г. и Заповед на директора на институцията № 45 /15. 09. 2023 г.

I. ВЪВЕДЕНИЕ И ЦЕЛИ НА НАСТОЯЩИЯ ДОКУМЕНТ

Настоящият документ е съставен на основата на разработения механизъм за противодействие на тормоза и се налага от разбирането, че реален напредък в справяне с насилието може да бъде постигнат само в резултат на прилагането на последователна и целенасочена политика, която се споделя и следва от цялата общност в детското заведение и се подкрепя от всички отговорни институции. Подобна политика е необходимо да включва мерки и дейности за превенция и намеса, както и разписани механизми и отговорности за действие в ситуации на насилие. Тези елементи са подробно разгледани в настоящия документ.

Документът се състои от няколко основни части. В първата се разясняват понятията „насилие” и „тормоз”, както и видовете поведение, които те включват, докато в следващите се разглеждат задължителните елементи на механизъм в детското заведение за противодействие на тормоза. В третата част на документа се очертават и основните ресурси, които детското заведение трябва да осигури, за да може ефективно да се противодейства на насилието.

II. ИЗМЕРЕНИЯТА НА НАСИЛИЕТО МЕЖДУ ДЕЦАТА

Насилието между деца в детско заведение обхваща широк спектър от прояви. То е явление със сериозни размери и оставя дълготрайни последици върху психичното здраве и поведението както на децата, които търпят насилие, така и на онези, които го извършват. Последиците от насилието в детското заведение са особено тежки и продължителни и силно привличат общественото внимание. Българската дума, която отговаря най-точно на явлението е „тормоз”.

Какво е насилие: В България официална употреба на дефиницията на насилие, дадена в § 1, т. 1, 2, 3, 4 и 5 на допълнителна разпоредба на Правилника за прилагане на Закона за закрила на детето. Две от определенията имат пряка връзка с насилието от деца върху деца, което е обект на настоящия механизъм.

Физическо насилие е „причиняване на телесна повреда, включително причиняване на болка или страдание без разстройство на здравето”.

Психическо насилие „са всички действия, които могат да имат вредно въздействие върху психичното здраве и развитие на детето като подценяване, подигравателно отношение, заплаха, дискриминация, отхвърляне или други форми на отрицателно отношение, както и неспособността на родителя, настойника и попечителя или на лицето, което полага грижи за детето, да осигури подходяща подкрепяща среда”.

Според чл. 7 ал. 1 и ал. 2 от Закона за закрила на детето всяко дете има право на закрила от насилие и всеки, на когото стане известно за дете, преживяло насилие, е длъжен да сигнализира органите по закрила.

Ключови в разбирането за тормоза са следите характеристики на това поведение:

- ▶ злонамерена проява, която има за цел да нарани или унижи дете;
- ▶ извършва се от позиция на силата, като едната страна използва доминиращата си позиция за да нарани другата физически или психически, да я унижи или изолира от социалния живот;

► повтаря се многократно във времето, а не е еднократен и изолиран акт на агресия.

Тормозът може да обхваща много широк спектър от поведения. Може да се състои от преки нападения (удряне, заплаха или принуда, дразнене, подигравка, наричане с обидни прякори, сексуални забележки, открадване или повреждане на лични вещи) или да бъде по-рафиниран, непряк (например разпространяване на слухове или насърчаване на другите да отхвърлят или изключват някого от приятелската среда). Проявите на тормоз най-общо могат да бъдат разделени на следните основни групи:

Физически тормоз – блъскане, щипане, разрушаване, удряне, нанасяне на болка, спъване, затваряне в някое помещение.

Вербален тормоз – словесни изрази, които имат за цел да унижат и оскърбят детето на база раса, пол, религия, сексуалност, увреждане или други, с което се подчертава различие от останалите. Включва подмятания, подигравки, унижение, заплахи, обиди.

Психически тормоз – подмятане, подиграване, закачане, омаловажаване, заплахи, изнудване, повреждане на имущество, кражба и хвърляне на вещи, заплашителни погледи, неприятелско следене.

Социален тормоз – избягване, игнориране, изключване от дейността, одумване и разпространяване на зловни слухове, натиск върху другите да не влизат в приятелски отношения с децата, обект на тормоз, изолиране.

Сексуален тормоз – представлява всяка форма на нежелано словесно, несловесно или физическо поведение със сексуален характер, имащо за цел или водещо до накарняване на достойнството на лицето, и по-специално създаване на смуцаваща, враждебна, деградираща (принизяваща), унижителна или обидна обстановка. Включва измислянето на сексуализирани прякори или имена, коментари за външността на някой и подигравки със сексуално значение, неподходящо докосване, бележки и надписи със сексуално съдържание и т.н. до по-екстремни форми на нападение и насилие.

Физическият тормоз е формата, която възрастните най-често забелязват и затова често мерките за справяне обикновено са насочени именно към нея. Психическият и социалният тормоз по-трудно могат да бъдат установени, тъй като те не са така видими, а и децата от своя страна нямат нагласата да споделят с възрастните своите преживявания.

В много случаи социалният и психическият тормоз, като обидните думи и прякори, социалното изолиране и други се подценяват, като се счита, че те са нормална част от израстването и социализацията на децата.

Тормозът, независимо от това как се упражнява, е деструктивен и опасен вид насилие. Следователно усилията за справяне с насилието от деца над деца в училище трябва да бъдат насочени към всички проявления на това явление, а не само към неговите физически форми.

Разпознаването на **физическото насилие** включва следните физически и поведенчески показатели:

- различни по вид и цвят натъртвания, включително синини, постоянни или чести червени петна, включително от пръсти, насинени очи, следи от ухапване;
- неправдоподобни или объркани обяснения за травмите, включително едносрични отговори;

- безпокойство и крайности в поведението - от агресивност до пасивност;
- лоша представа за себе си - децата смятат, че са заслужили насилието;
- прекалена отстъпчивост на детето и оставяне без протест да се прави каквото и да било с него;
- влошаване на здравословното състояние, което включва прилошавания, главоболие, отпадналост;
- чести отсъствия от детското заведение;

Разпознаването на **психическото насилие** включва следните физически и поведенчески показатели:

- детето може да стане затворено и изолирано, да не желае да контактува с връстниците си;
- агресивно поведение и/или поведение, насочено към привличане на вниманието, упорито непослушание, самонараняване;
- внезапни избухвания, които са необичайни за възрастта или нивото на развитие на детето;
- бягане и криене;
- загуба на доверие, неучастие в общите занимания в детската заведение, ниска самооценка;
- самозанемаряване (постоянно обличане на едни същи дрехи или отказ да сресва косата си);
- психосоматични симптоми.

Разпознаването на сексуалното насилие включва както изброената по-горе симптоматика, така и различни прояви на сексуализирано поведение.

За ефективното справяне с насилието и тормоза от изключително значение е да се повлияе и промени поведението на всяко дете, а не да се съсредоточат усилията само върху преките извършители и потърпевши. Начините и подходите за това са различни, но те са неделима част от общата стратегия за справяне с явлението.

III. ОСНОВНИ ЕЛЕМЕНТИ НА МЕХАНИЗМА ЗА ПРОТИВОДЕСТВОЕ НА ТОРМОЗА В ДЕТСКОТО ЗАВЕДЕНИЕ

1. Разработване и въвеждане на превантивни мерки за предотвратяване и противодействие на тормоза в детското заведение

Причините за насилието са много и комплексни и детското заведение трудно би могло да повлияе на всички. То може обаче успешно да намали тези фактори, които са свързани със средата в детското заведение и които допринасят за проявата на агресия, както и да допринесе за развитието на социализацията и социалните компетенции на децата.

Основният принцип е прилагането на цялостен подход в детското заведение, полагане на координирани и последователни усилия за предотвратяване на тормоза и създаване на по-сигурна социална среда.

Превенцията на тормоза включва комплекс от мерки, които най-общо имат за цел ограничаване и/или елиминиране на предпоставките и рисковите фактори, допринасящи за насилието.

1.1. Осъзнаване и оценка на проблема.

Оценката и осъзнаването на проблема е първата стъпка към неговото решаване. Оценката на проблема изисква да се даде отговор на следните въпроси: Осъзнава ли се проблемът и какво се знае за него? Кои видове и какви форми на тормоз има в детското заведение? Колко често те се проявяват? Къде са местата, на които най-често се случват? Кои са участниците?

За да се изгради защитната мрежа е необходимо да се поставят ясни граници, изграждане на ценности, правила и процедури, които не допускат прояви на насилие и тормоз във взаимоотношенията в детското заведение.

Основните въпроси, които трябва да намерят отговори тук са:

1. Има ли правила и решения във връзка с всяка една проява на тормоз, дефинирана в предишната стъпка?
2. Има ли система за превенция и намеса? Познават ли децата и родителите възможностите за реагиране, ако все пак има изградена някаква система за защита?
3. Използват ли децата, родителите и учителите тази система?
4. Получават ли децата помощ когато я поискат и каква?
5. Имат ли капацитет учителите, децата и родителите да реагират на различните форми на тормоз?
6. От какъв вид допълнителна подкрепа или обучение има нужда, за да могат да участват ефективно и да се спрем с безразличието?
7. От какъв вид сътрудничество и помощ с други, външни за детското заведение служби, организации или институции, има нужда?
8. Кои са те и как могат да бъдат привлечени?
9. Отговорите на тези въпроси, от една страна, дават информация за това какво е субективното мнение на всички заинтересовани лица, а от друга страна, служат за създаването на реална картина на ситуацията в детското заведение.

1.2. Дефиниране на елементите на компетентността в детското заведение

1.2.1 Дейност на координационен съвет в детското заведение за справяне с насилието

В детска градина „Дъга“ – Габрово съществува координационен съвет за противодействие на тормоза. Неговата дейност е насочена основно към отчитане на дефицити в средата, които пораждаат предпоставки за тормоз и тяхното потиводействие, регистриране на случаи за тормоз, превенция на възникването им и дейности свързани с информираност на всички участници в процеса.

Дейности на ниво детска група:

- За работата на ниво детска група се прилагат всички форми на групова работа, дискусии, решаване на казуси, споделяне на опит, като се използват възможностите от задължителното учебно съдържание.

- Необходимо е да се извеждат теми от учебното съдържание, които могат да се използват за работа и анализ по проблема насилие, свързани с правата на децата, ценностите, социалните роли, функционирането на групите и институциите и т.н.

Целта е да се създаде пространство, в което се говори открито за тормоза и се работи за формирането у децата на нагласи и социални умения, недопускащи насилие като например емпатия, толерантност и уважение към различията, решаване на конфликти и др. Основните теми могат да бъдат:

1. какво представлява тормозът, разпознаваме ли го и как можем да докладваме за случаи на тормоз;
2. какви са преживяванията на извършителя и потърпевшия (някои видове поведение като присмиването може да изглеждат като игра или шега, но обиждат и водят до негативни емоции у този, към когото са насочени и той да се чувства унижен или заплашен);

3. как се чувстваме когато видим прояви на тормоз и какво правим;
4. какво можем и искаме да направим;
5. кои са основните ценности, правила на поведение, които следва да приемем;

Дейностите на ниво детско заведение включват:

1. обобщаване на всички предложения за правила на поведение и ценности, направени от учителите по групи и формулиране на ценности и правила, които да бъдат част от политиката на детското заведение;
2. договаряне на единен механизъм, включително разписани ясни отговорности, за реагиране при всяка проява на тормоз и насилие;
3. прилагане на програми за развитие на личните и социалните умения на децата;
4. включване на експерти, родителите и самите деца в процеса на създаване и реализирането на всички интервенции;
5. повишаване квалификацията на учителите за работа с програмите, включително реализиране на специализирани тренинги за определени категории от работещите в училище за справяне с критични ситуации и други;
6. ясно разпределение на конкретни отговорности на всички възрастни в детското заведение;
7. разработване на стъпки за привличане на родителите;
8. осигуряване на реални партньорства с външни на детското заведение служби, организации и специалисти;
9. насочване към основни здравни и социални услуги за децата и семействата.

Привличането на родителите е важна част от реализирането на програмата на детското заведение и важно условие за нейната ефективност.

В съответствие с промените в образователното взаимодействие, наложени от епидемичната обстановка, и включващи все повече използване на интернет ресурси, през настоящата учебна година специално внимание следва да се обърне на онлайн тормоза. Педагогическите специалисти трябва да са добре запознати с опасностите в интернет, със средствата за защита и безопасното търсене и предоставяне на ресурси. По темата е нужна висока информираност на всички заинтересовани страни – учители, родители, деца. Добрата подготовка и високата информираност се отчитат като най-надеждни средства за превенция на проблема. Ефективни дейности в тази насока могат да бъдат свързани с:

- допълнителна квалификация на персонала по темата;
- провеждане на информационна кампания, насочена към родителите (подходящо е да бъдат включени както учителите, така и психологът)
- информираност на децата от по-големите групи, които използват сами интернет източници в домашни условия – безопасни сайтове, как да се разпознаят заплахите, рисковете от разпространяване на лична информация и снимки, рисковете от общуване с непознати и др.
- поддържане на защитено пространство за онлайн общуване с родителите.

Родителското съдействие може да има различни измерения като:

1. родители - специалисти от областта на помагащите професии (психолози, социални работници, лекари, свещеници) или други професии, които могат да бъдат полезни, включително журналисти, спортисти, драматурзи, композитори, музиканти,

художници, режисьори и други, с чиято помощ могат да реализират ценни инициативи на детското заведение и други;

2. родители, които могат да се включат в групи за придружаване на определени групи деца по пътя от дома до детското заведение;

3. родители, които могат да станат посредници между детското заведение и родителите или други организации и институции;

2. Интервенции в ситуации на тормоз, според приетите правила

Процедура за действие при тормоз:

Ниво на тормоз	Отговор на детската градина
Ниско нарушаване на правилата	<p>Прекратяване ситуацията на тормоз чрез:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ действия от страна на учители и помощник-възпитатели в групата; ✓ действия от страна на двамата учители на групата; ✓ Разговор с родителите
Повтаряне на едни и същи нарушения на правилата	<p>Протокол за тормоз :</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ действия от страна на двамата учители на групата; разговор с родителите – обсъждане на проблема (допълнителни програми за агресивно поведение, срещи с психолог; среща с председателя на Родителския актив); ✓ регистриране на ситуацията на тормоз в Дневник за случаите на тормоз ✓ съдействие на органите по закрила на децата, жертви на насилие ✓ среща с комисията, учителите на детето, родителите на детето и председателя на родителския актив на групата; Набелязване на мерки за действие.
Сериозно – злоупотреба със сила, както и при екстремни ситуации, в които съществува опасност за живота и здравето, телесния интегритет, както на детето-жертва, така и на детето-извършител.	<p>Протокол за тормоз:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ среща с родителите – възстановяване на щетата – включване на детето в допълнителни програми за справяне с агресивното поведение; ✓ Директорът уведомява: отдел „Закрила на детето” – социалният работник проучва ситуацията, разговаря с родителите и предприема мерки за закрила на детето-жертва и справяне с детето-извършител и неговите родители; ОЗД и кмет на община Габрово; РУО ✓ Регистриране на ситуацията в

Намесата и справянето с конкретни ситуации на тормоз и насилие е част от цялостната политика на детското заведение срещу насилието. Намесата на възрастните следва внимателно да се обмисли и планира. Тя трябва да бъде последователно прилагана от цялата педагогическа общност, за да бъде максимално ефективна.

Важно е да не бъдат омаловажавани и първите прояви на влошаване на отношенията между децата и поведение, което е неприемливо. Необходимо е още при най-малките сигнали и съмнения за тормоз да се предприемат стъпки, за да се предотврати ескалацията на насилието и да се изпрати ясно послание, че такова поведение няма да бъде толерирано. Вниманието трябва да бъде насочено както към проявите на физически тормоз, така и към неговите социални и психологически форми.

По-голямата част от ситуацияите на тормоз могат да бъдат овладени от учителите, а някои от самите деца. Всяка намеса изисква внимателна преценка на ситуацията и нейната тежест. На първо място важно е да се разграничат случаите, когато не се касае за тормоз, а само за игра или приятелско преремване на силите между децата. За целта е необходимо да се наблюдава поведението на децата, включително и на тези, които само присъстват без активно да участват. Следното би могло да помогне за правилна оценка на ситуацията:

Ако децата се закачат, бутат или блъскат или си разменят шегички, като при това се смеят, разменят си ролята и позициите и никое от тях няма видимо доминиращо положение, а околните не им обръщат особено внимание, то най-вероятно става дума за игра.

Ако едно от децата е видимо напрегнато, не се усмихва, опитва се да се махне, ако ролята не се сменят, а другото дете е в постоянно доминираща позиция и това поведение привлича вниманието на околните, то най-вероятно става дума за тормоз.

Ако се касае просто за приятелска игра учителят може да се намеси, за да предупреди децата да внимават да не се наранят. Ако обаче наблюдаваното поведение може да бъде определено като тормоз е необходимо да се предприемат следните стъпки:

2.1. Прекратяване на ситуация на тормоз:

Задължение на всеки учител е да се намеси, за да прекрати ситуация на тормоз, на която е станал свидетел.

Задължение на всеки учител е да бъде наблюдателен и да следи динамиката, взаимодействието и взаимоотношенията на децата в групата.

2.1.1. В случай на физически тормоз децата трябва да бъдат разделени и да се прекрати физическият контакт между тях незабавно.

- Не трябва веднага да се разпитва за случилото се, да се обсъждат причините за насилието или да се изяснява ситуацията. Това може да се случи на по-късен етап. Важното е учителят ясно да обяви пред всички, че това е насилие и то е недопустимо поведение. В този момент не е добре да се разпитва за подробности и детето, което е потърпевшо, особено в присъствието на насилника и други деца, защото това може да урони неговото достойнство;

- Често спонтанната реакция на възрастните е заставането на страната на

„жертвата“ и наказване на „насилника“. Ключово при интервенцията на възрастните е приемането на разбирането, че детето, обект на тормоз, не се нуждае от състрадание, а детето, извършител на тормоз, не се нуждае от наказание, особено което го унижава, а от състрадание, за да може то да развие това чувство към другите. Защото липсата на състрадателност е една от основните причини, поради която се упражнява тормоз.

2.2. Включване на родителите

- Във всички случаи е необходимо родителите да бъдат уведомени за случилото се, както и за предприетите от удетското заведение действия за разрешаване на ситуацията;
- В разговора е важно да се акцентира върху необходимостта родителите да не критикуват другото дете, а да се опитат да погледнат на ситуацията през погледа на другата страна;
- Родителите трябва да бъдат запознати, че критиките, обидите и negliжирането на другото дете от тяхна страна само ще задълбочат конфликта;
- Разговорът трябва да бъде проведен на подходящо място, в партньорски взаимоотношения, като се предостави отворено пространство за споделяне на техните опасения и гледни точки;
- От разговора могат да бъдат изведени конкретни договорки кой какво може да предприеме и какво се очаква като резултат;
- Учителят може да насочи родителите за консултация с педагогическия съветник или училищния психолог.